

Cestovní zpráva ze zahraniční služební cesty

Jména státních zaměstnanců ČIŽP:

Mgr. Zdeněk Papoušek – inspektor OOP ředitelství

Ing. Lucie Popíková, Ph.D. - inspektorka OOP OI HB

Datum odjezdu z České republiky: 8. 9. 2021

Datum příjezdu do zoologické zahrady Bojnice: 8. 9. 2021

Datum návrat do České republiky: 10. 9. 2021

Název a adresa navštívené instituce:

Národná Zoologická záhrada Bojnice, Centrum environmentálnej výchovy, Zámok a okolie 6,
072 01 Bojnice, Slovensko

Účel cesty:

Účast a zastoupení ČIŽP na Mezinárodní konferenci CITES v Bojnicih na Slovensku, výměna informací o vymáhání dodržování úmluvy CITES s příslušnými orgány SR.

Seznam získané dokumentace, zejména odborných materiálů, s doporučením jejich případného širšího využití:

- přednášky účastníků z obou zemí v podobě prezentace PowerPoint exportované do pdf.

Anotace (Stručný výsledek cesty):

Zaměstnanci inspekce se zúčastnili mezinárodní konference zaměřené na problematiku CITES. Diskutována byla problematika CITES zejména ve vztahu k rozličným přístupům jednotlivých zemí. Mezi přednášejícími byli zástupci z ministerstva životního prostředí ČR i SR, Vědeckého orgánu CITES ČR i SR, Ústavu pro životní prostředí, Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Inspekce životního prostředí SR, Prezidia Policejního sboru SR, Státní veterinární a potravinová správy SR a Národní Zoologické zahrady Bojnice. Konference byla rozdělena do tří dnů, přičemž jedno odpoledne a celý den byl věnován přednáškám v sálu enviromentální výchovy a jedno dopoledne exkurzi v Národní Zoologické zahradě Bojnice. Hlavním námětem konference byla výměna zkušeností při praktickém vymáhání úmluvy CITES, prezentace problémů, se kterými se příslušné orgány obou zemí setkávají a v neposlední řadě nástin budoucího vývoje této problematiky. Nechyběly ani diskuse o budoucích formách spolupráce obou zemí.

Podrobný popis a výsledků dosažených při konferenci:

Středa 8. 9. 2021:

V brzkých ranních hodinách výjezd z Prahy do Havlíčkova Brodu, v 08:00 přechod státní hranice ve Starém Hrozenkově, v 11:00 příjezd do Bojnice. Následovalo ubytování v penzionu Družba. V 13:30 byla zahájena registrace účastníků konference a v 14:00 i samotná konference uvítacím proslovem státního tajemníka MŽP SR Mgr. Juraje Smatany a ředitelky odboru regulace obchodu s ohroženými druhy MŽP SR Mgr. Martiny Blatnické.

Následovaly přednášky s tématy:

- **Akční plán k potírání nelegálního obchodu s ohroženými druhy a jeho naplňování**
 - RNDr. Ondřej Klouček, Ph.D., ministerský rada, oddělení mezinárodních úmluv, odbor druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP
 - Obecné představení dokumentu a dílčích úkolů z něho vyplývajících. Jedním z úkolů je přijetí deklarace mezi ČR a SR a to nejen pro oblast wildlife crime. V souvislosti s kontrolní činností CITES MŽP představilo i plán poskytování podpor za účelem vybudování kapacit pro zabavené exempláře, podpory jsou určeny pro stávající nebo nově schválená záchraná centra, zejména z řad ZOO.
- **Legislativa CITES – čo je nové na Slovensku?**
 - Mgr. Silvia Rusnáková, odbor regulácie obchodu s ohrozenými druhmi MŽP SR
 - Stručné představení současné podoby legislativy a způsobů vymáhání povinností, včetně závažných či specifických případů z poslední doby. Oproti obecnému nastavení v rámci EU panují přísnější podmínky pro prokázání původu a vedení evidence některých druhů z příloh A-C. Nechyběla ani prezentace připravovaných změn zákona CITES, která v současnosti prochází legislativním procesem. Součástí ambiciózních návrhů je i rozšíření kompetencí SIŽP, např. o právo zastavovat vozidla za účelem provedení kontroly nákladu nebo možnost reagovat na nabídku internetového prodeje.
- **Veľké mačky – veľký problém (?)**
 - Mgr. Zuzana Vranková, Mgr. Lucia Poljovková, Vedecký orgán CITES, Štátna ochrana prírody SR
 - Prezentace povinností při chovu velkých kočkovitých šelem, např. povinnost doložit úhyn, včetně poskytnutí vzorku DNA (databázi vede ZOO Bojnice), vyplňuje se záznam o odevzdání. S ČR již probíhá spolupráce na shromáždění vzorků DNA v zajetí chovaných velkých kočkovitých šelem. Přítomní zástupci ČIŽP se mj. zajímali o problematiku úhynu kočkovitých šelem u chovatelů a dalšího nakládání s neživými exempláři CITES.
- **Národní legislativa související s CITES - aktuální stav a výhled do budoucnosti**
 - RNDr. Ondřej Klouček, Ph.D., ministerský rada, oddělení mezinárodních úmluv, odbor druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP ČR
 - Prezentace současného stavu, včetně přípravy spuštění nové verze Registru CITES s novými funkcionalitami.
- **Tygři v ČR v číslech – vývoj po kauze Berousek**
 - Ing. Silvie Ucová, Vědecký orgán CITES, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

- Presentace souhrnných dat o chovech kočkovitých šelem v ČR získaných prostřednictvím kontrolní činnosti v této oblasti.

- Tygři

- RNDr. Dominika Formanová, PhD., environmentální forenzní vědy, Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
- Informace o výsledku kontrol zaměřených na oblast chovu velkých kočkovitých šelem v rámci působení předchozího teamu CITES na ČIŽP. Diskuse k problematice chovu velkých koček na území obou států, dotazy z řad zástupců SR směřovaly k dalšímu řešení této problematiky po odchodu bývalého teamu. V rámci reakce zástupců ČIŽP zazněla ujištění, že na dané problematice se v rámci možností i nadále pracuje, další postup je v kompetenci současného vedení oddělení CITES a mezinárodní ochrany biodiverzity.

Ve středu byla konference zakončena v 18:30 a následovala společná večeře v Hotelu pod Zámkom, na kterou navázaly neformální diskuse k probíraným i dalším tématům, včetně otázek týkajících se legislativy a praktického vymáhání povinností v oblasti CITES a druhové ochrany.

Čtvrtek 9. 9. 2021:

Konference byla opět zahájena v sálu enviromentální výchovy Národní Zoologické zahrady Bojnice registrací účastníků v 8:45. Před obědem, který byl opět pro všechny společný v Hotelu pod Zámkom, byly prezentovány tyto přednášky:

- Poznatky a zkušenosti s CITES

- Mgr. Martina Martyščáková, útvar inšpekcie ochrany prírody a krajiny, Slovenská Inšpekcia životného prostredia – ústredie
- V současnosti vykonává kontrolu v oblasti CITES celkem 19 inspektorů (dohromady ústředí a oblastní inspektoráty). Byly prezentovány statistiky dozorové činnosti v posledních 5 letech, podrobněji pak poslední dva roky, které již byly ovlivněny opatřeními v důsledku epidemie koronaviru. Počty provedených kontrol se pohybují v řádech vyšších desítek, počty zjištěných porušení cca kolem 50 za rok s úhrnem uložených pokut v řádu nižších desítek tisíc eur.
- Podrobněji bylo prezentováno několik významnějších nebo zajímavějších případů z poslední doby:
 - záměna sokola stěhovaného (úhyn) za křížence při vývozu, včetně vyrobení duplikátu původního kroužku (neplnil podmínky nezaměnitelného označení, kroužek byl větší, aby se dal nasadit);
 - nelegální dovoz medvěda uloveného v BIH - obstrukce kontrolované osoby včetně nevydání zabaveného exempláře byly důvodem pro doplnění nové skutkové podstaty (nevydání zabaveného exempláře) do novely zákona CITES;
 - kontrola obchodu, kde byly vystaveny obratle velryby – obstrukce kontrolované osoby a série účelových tvrzení (komisní prodej, neznámý vlastník, zmizení exemplářů, dodatečné vydávání sádrových odlitků za části někdejších exemplářů).

- **Nelegální obchod s ohroženými druhmi**
 - npor. Mgr. Jana Janovcová, starší vyšetřovatel, odbor odhalování nebezpečných materiálů a environmentální kriminality, Prezidium Policajného zboru
 - Prezentace případů v oblasti CITES z pohledu policejních složek, ukázky potíží spojených s odhalováním environmentální kriminality. Jedním ze společných diskutovaných témat byla problematika nelegálního sběru místních druhů orchidejí a možnosti prokazování tohoto typu kriminality.
- **Aktuality v oblasti potírání wildlife crime v ČR**
 - Mgr. Pavla Říhová, environmentální forenzní vědy, Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
 - Prezentace případů řešených především v rámci předchozího působení na ČIŽP
- **Úhoři po česku**
 - Mgr. Zdeněk Novák, environmentální forenzní vědy, Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
 - Představení problematiky nelegálního obchodování s úhořím monté, prezentace případu záchytu na letišti a dalšího vývoje kauzy, včetně vypuštění dochovaných zabavených exemplářů do volné přírody.

Po obědě následovala druhá část konference tohoto dne a to přednáškami:

- **Forenzní důkazy ve wildlife případech**
 - Mgr. Pavla Říhová, environmentální forenzní vědy, Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
 - Ukázky využití forenzních metod při odhalování environmentální kriminality na konkrétních případech.
- **DNA testy - zkušenosti ze Slovenska**
 - Mgr. Martina Blatnická, riaditeľka odboru regulácie obchodu s ohrozenými druhmi MŽP SR
 - Prezentace zákonných požadavků a praktických zkušeností z oblasti prokazování původu a paternity exemplářů CITES, příklady využívání DNA testů při řešení případů environmentální kriminality, včetně limitů s tím spojených. Za zmínku stojí pravidla pro úhradu nákladů na odběr vzorků a DNA analýzy. Při výkonu státní správy (kontroly) hradí tyto náklady správní orgán, zatímco odběry provedené za účelem vystavení dokladu o původu exempláře financuje držitel exempláře. Seznam druhů, pro které se vyžaduje DNA profil pro vydání průkazu původu, výjimky apod., je stanovený interním předpisem MŽP SR, které vydává rozhodnutí o stanovení povinnosti provést DNA test. Seznam se průběžně mění v závislosti na dostupných informacích o rizicích jednotlivých druhů, zpravidla se tato povinnost vztahuje na dravce, papoušky, velké kočkovité šelmy apod.
- **Šelmy a primáty z pohledu veterinární legislativy**
 - MVDr. Mária Čelková, odbor zdravia a ochrany zvierat, Štátna veterinárna a potravinová správa SROV
 - Přednáška o problematice chovu velkých kočkovitých šelem, omezení plynoucí z veterinární legislativy a dosavadní zkušenosti s jejich vymáháním. Zajímavostí je zařazení některých skupin bezobratlých (vybraní sklípkaní, štíři) do seznamu

nebezpečných zvířat (zvířat vyžadujících zvláštní péči) a s tím související povinnosti držitelů. Z odpovědi na dotaz přítomných zástupců ČIŽP nicméně vyplynulo, že v praxi se tyto povinnosti prakticky neuplatňují.

- **Národní Zoologická zahrada Bojnice a CITES**

- Ing. Branislav Tám, vedúci zoologického odboru, Ing. Andrea Klasová, vedúca odboru marketingu a propagácie, Národná Zoologická záhrada Bojnice
- Prezentace zoologickej zahrady, jejích poslání a způsobů, kterými přispívá k ochraně biodiverzity a zvýšení povědomí veřejnosti o environmentálních otázkách. Informace o provozu záchranného centra CITES v areálu ZOO Bojnice a plánech do budoucna, včetně plánovaného rozšíření ZC za účelem zvýšení kapacity po 19 letech provozu.
- Na aktuální stav využití záchranného centra CITES směřovaly dotazy přítomných zástupců ČIŽP. Z poskytnutých informací je zřejmé, že přestože záchranné centrum bylo od samotného počátku koncipováno jako zařízení pro dočasné umístění zabavených exemplářů, umístěná zvířata se tam spíše hromadí. Důvodem jsou dlouhodobě nedořešené kauzy a dále pak absence vhodných zařízení pro jejich trvalé umístění a další využití, např. z okruhu zoologických zahrad.

Ještě před ukončením čtvrtletního programu konference a odchodem na večeri byl účastníkům konference promítnut film s názvem „Poslední svého druhu“. Jedná se o snímek, který natočila bývalá americká válečná reportérka Kate Brooks. Díky její práci diváci mohli nahlédnout pod roušku mnohdy nelítostného boje s pytláky slonů a nosorožců a s tím spojeného mezinárodního nelegálního obchodu se slonovinou a nosorožčími rohy. Diváci se ve filmu seznámí také s ochránářskými aktivitami k záchraně severních bílých nosorožců, nejohroženějších savců současnosti. Film byl částečně natáčen v České republice za podpory kontrolních orgánů CITES (ČIŽP, Celní správa ČR) a ZOO Dvůr Králové.

Pátek 10. 9. 2021:

Páteční program konference začínal registrací účastníků v 8:45 a jeho náplní byla exkurze v Národní Zoologické zahradě Bojnice. Průvodci byli Ing. Andrea Klasová (vedoucí odboru marketingu a propagace) a Ing. Branislav Tám (vedoucí zoologického odboru). V rámci exkurze bylo prezentováno, že Zoologická zahrada Bojnice byla otevřena v roce 1955 jako první ZOO na Slovensku. V roce 2017 získala přívlastek „národní“ a od tohoto data nese pojmenování „Národní zoologická zahrada Bojnice“. Je nejnavštěvovanější slovenskou ZOO, v průměru přivítá 400 tis. návštěvníků ročně, i když stejně jako ostatní zařízení tohoto typu se musela vyrovnávat s důsledky epidemie Covid 19.

Nedílnou součástí činnosti zoologické zahrady jsou programy na zaměřené podporu místních i exotických ohrožených druhů zvířat, ať už prostřednictvím chovu a reintrodukce do oblastí přirozeného výskytu nebo projekty zaměřené na ochranu in situ. Samozřejmostí jsou i výukové programy pro veřejnost všech věkových kategorií, zaměřené nejen na prezentované druhy zvířat, jejich chování nebo příčiny ohrožení, ale i na význam ochrany jimi obývaného prostředí a přírodních ekosystémů jako celku.

Z pohledu kontroly nakládání s exempláři CITES je zoologická zahrada významná tím, že spravuje záchytné centrum pro zabavené a zajištěné živočichy.

V rámci exkurze byl účastníkům konference také představen nově otevřený pavilón pro slony, který byl slavnostně otevřen 1. 7. 2021. Expozice africké fauny je v současnosti nejmodernějším zařízením svého druhu nejen na Slovensku, ale i ve střední Evropě. Je členěná na pět částí, kromě prostoru pro ustájení slonů se zde nalézá zázemí pro zaměstnance, vnější a vnitřní výběhy a také část pro návštěvníky. V budoucnosti by pavilon měla být doplněn o další expozice a terária.

Neméně zajímavou expozicí, která byla účastníkům konference představena, byla expozice motýlu umístěna těsně před vstupem do vivária. V ní byla možnost si z blízka prohlédnout líheň motýlu a několik desítek jedinců živých exemplářů motýlů.

Konference byla zakončena společným fotografováním a opět obědem v Hotelu pod Zámkom. Následoval odjezd účastníků. Inspektoři ČIŽP odjeli z Bojnice v 13:00, státní hranice ve Starém Hrozenkově překročili v 16:30, příjezd do Havlíčkova Brodu byl v 18:00 a do Prahy ve 20:00.

Shrnutí:

V rámci konference se uskutečnila výměna informací o aktuálním stavu vymáhání práva v oblasti CITES a druhové ochrany. Z prezentovaných i dále diskutovaných témat je zřejmé, že obě strany se dlouhodobě potýkají s obdobnými okruhy problémů, a to jak z pohledu nejčastěji páchaných typů protiprávní činnosti a dotčených druhů nebo podob exemplářů, které podléhající regulaci, tak i přístupu zainteresovaných osob a objektivních překážek při vymáhání práva. To vše je přirozeným důsledkem historických souvislostí, reálných vazeb mezi subjekty nakládajícími s exempláři CITES, mezinárodním charakterem obchodování s ohroženými druhy a v neposlední řadě i podobnou mentalitou obou národů. Významnou okolností je přeshraniční přesah mnoha konkrétních případů, což samo o sobě vyžaduje spolupráci příslušných orgánů obou zemí.

Přes výše uvedené paralely lze nicméně v současném nastavení a i přístupu zaznamenat jistá specifika, která mohou být inspirací pro tu či druhou stranu. Česká strana například disponuje propracovanějším systémem sdílení informací o chovaných exemplářích, zejména prostřednictvím postupně se rozvíjejícího registru CITES, většími zkušenostmi s využitím forenzních metod při odhalování protiprávní činnosti nebo propracovanějším systémem nakládání se zabavenými exempláři CITES. Slovenští kolegové naproti tomu kladou větší důraz na propracovanou legislativu v oblasti CITES a obecně kompetence zainteresovaných orgánů.

V oblastech, ve kterých příslušné orgány obou zemí narážejí na podobné limity, lze dále spolupracovat při jejich odstraňování. Příkladem mohou být objektivní problémy při odhalování původců protiprávního jednání a prokazování jejich odpovědnosti. Neméně významná je možnost sdílení obecných nebo konkrétních informací o metodách, řešených případech nebo výsledcích šetření, včetně poznatků získaných prostřednictvím forenzních metod.